

**ДОНЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК
МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЩО МИ ЗНАЄМО
ПРО ДОНБАС?**

ДОНЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК
МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
"ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО ДОНБАС?"

Видання здійснено за фінансової підтримки
Союзу Українок Америки

Упорядник та редактор
Людмила Огнева

Оригінал-макет
Людмила Огнева

ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО ДОНБАС? – Донецьк: Донецький відділ
СУ. 2009, 164 с.

Науково–практична конференція "Що ми знаємо про Донбас?" відбулася у жовтні 2006 року в межах програми "Україна на новому шляху" Донецького відділу Союзу українок. Учасниками конференції були: наукові співробітники музеїв Києва та Донецької області; вчителі, студенти та учні навчальних закладів Донеччини.

Більша частина досліджень торкалася етнографічних питань та розвитку ремесел у краї. Не лишилися поза увагою і актуальні питання сьогодення.

© Огнева Людмила
© Донецький відділ СУ

Що ми знаємо про Донбас?

*Серед степів донецьких попелястих
Моє село прокурене стоїть,
На перехресті звершень і століть,
В глибоких зморшках пагорбів скелястих.*

М. Руденко

Україна така велика, розмаїта природними умовами і своєю історією, що нашого одного життя не вистачає, щоб її вивчити й пізнати до кінця чи бодай побувати в усіх її регіонах, багатих на історичні події та пам'ятки, помилуватися її краєвидами.

Історично склалося так, що більшість людей краще знають Київщину, Полтавщину, Чернігівщину, Західну Україну, зокрема Карпати, Поділля.

А ще ж маємо такі історичні землі, як Слобідська й Південна Україна. В багатьох із нас вони заслужили таку характеристику: "А що там цікавого, хіба що шахти, немає там багатих музеїв, та й мову українську не часто почувеш".

Наше ознайомлення із Слобожанщиною і Півднем України під час польових експедицій та з літературних джерел змушує інакше подивитися на ці райони, по-новому оцінити їх.

Отже, що ми знаємо про Донбас? А Донбас на сьогодні – це близько 8 млн. населення, майже сьома частина населення України. Це більше, ніж у трьох Прибалтійських державах разом. Донбас, як жоден район України, з огляду на його багатства і географічне положення з часу інтенсивного заселення (середина XVII ст.) перебуває під пильним оком Росії. Якщо русифікації століттями зазнавала вся Україна, то Слобідська і Південна – особливо.

"Офіційна пропаганда всоте виправдовувала теперішнє домінування російської мови в наших степових районах тим, що тут живуть представники понад 100

(дехто уточнює: 116) різних національностей, і для порозуміння їм конче необхідна "інтернаціональна" російська мова, начебто два або три асирійці або декілька казахів, узбеків тощо регулюють погоду в національній політиці, й цим можна виправдати законність російської мови в усіх сферах науки, культури й економіки. Денаціоналізацію корінної людності виправдовували й виправдовують історики й мовознавці будь-якого походження, крім "щирих українців", яких можна було судити за "націоналізм". Отже, в містах Донбасу панує російська мова, а в селах – суржик. Деякі ідеологічні працівники й мовознавці хотіли перетворити його в "особий донецький язык". Знайшлися ентузіасти, які "создавали граматику нового языка". Потім хотіли створити словник. Увів же "Козак Луганський" В. Даль багато українських слів у чотиритомний "Толковый словарь живого великорусского языка", й вони прийнялися. Записав він їх переважно на Луганщині й над Доном, від населення, серед якого переважали українці, а що записано пером, того не витягнути й волом. Тепер "воля, доля (ваша воля, наша доля), вепр, ватага, вихор, ворковать, держава, дубрава, чай, користь, пивница, зарево, доба" й інші – "истинно русские слова"!

Вдамося за енциклопедичними джерелами до коротенького екскурсу в минуле. Вигідне географічне положення зумовило заселення цієї території у дуже давні часи (30-40 тис. років тому). Кого тільки археологи тут не знаходили: кіммерійців, скитів, греків, сарматів, готів, гунів, антів, аварів, болгар, хозар, печенігів, торків, половців, ногаїв, бродників (історики розглядають останніх як попередників козаків).

Ландшафт Донбасу дуже мальовничий крейдяні балки чергуються з родючими чорноземними долинами, і схожий він на острівці лісостепу серед степів. Тут, як ніде, поєдналися хліборобство з промисловістю. Цей край є основною паливною базою України.

Ріка Донець свого часу була основним водним шляхом від Азовського моря до Чернігівських і Переяславських земель. Ще в княжу добу на території Донбасу добували сіль. Найінтенсивніше Донбас став заселятися з середини XVII ст. Відтоді землі Слобожанщини і Півдня були рясно вкриті фортечними укріпленнями і монастирями – Тор (нині Слов'янськ), Бахмут (Артемівськ)тощо.

Святогірський Успенський монастир свою історію починав в XV ст. з печерної церкви. Його Миколаївська церква частково вбудована в крейдяну гору. В документах XVI ст. ця церква згадується як вартова вежа-фортеця. З 1844 р. монастир відновився як "Святогірська Успенська пустинь". В роки війни монастир зазнав руйнацій. З 1980 р. його оголошено заповідником. В останні роки монастир діючий, у ньому 65 ченців. На жаль, як і всі діючі монастирі України та більшість церков, Святогірський монастир підпорядкований Московському патріархату.

Для заселення Донецького краю в 1753 р. були покликані серби. Край названо Слов'яносербією. Останні не прижилися, і тут знову поселяються українці.

У цей період північно-західна частина Донбасу належала до Запоріжжя, південно-східна – до Війська Донського, північна – до Слобідської України. Після зруйнування Січі більша, західна, частина території увійшла до Катеринославської губернії (Бахмутський, Слов'яносербський, Луганський повіти). Менша, східна, частина, – до Війська Донського (частина Таганрозького і Донецького повітів). Цей розподіл зберігався до 1917 року.

З кінця XVIII ст. край заселяють переважно українці, а на сході – росіяни. Основою їхнього господарства було тваринництво, а на початку XIX ст. – хліборобство.

З середини XVIII ст. на Донбасі почали добувати вугілля, а згодом з'явилися перші заводи, які виплавляли чавун. Промисловому піднесенню Донеччини сприяла поява залізниць < (1884 р.). До розбудови краю

долучається іноземний капітал (французький, бельгійський, німецький, англійський). Першим таким заводом був Юзівський (Юзівка заснована 1872 р., згодом перейменована на Сталіно, а потім – Донецьк), а за ним – Сулинський, Дружківський, Клавдієвський. І вже в 1900 р. Донбас випереджав за виробництвом металу Урал.

У кінці XIX ст. розвивається коксохімічна промисловість. На початку XX ст. економічні кризи і голод призвели до зменшення кількості робітників. 30 січня 1918 р. у Харкові була утворена так звана Донецько-Криворізька радянська республіка. Робилися спроби включити до неї ще й Харківську та Катеринославську губернії і прилеглі території області Війська Донського (з Ростовом, Новочеркаськом та ін.), Не одержали підтримки місцевого населення намагання створити в Україні російську республіку, відірвати цю територію від УНР і передати її Росії².

Протягом 1919 р. на Донбасі тричі мінялася влада. У складі УРСР він становив окрему Донецьку губернію. В 1924р. частина Східного Донбасу відійшла до Росії.

У 20 -30-ті роки приплив робочої сили переважно йшов з Росії, бо українське населення було більш прив'язане до землі. З розвитком індустрії зростає і кількість населення за рахунок українців, які тікали з колгоспів. 1949 р. Донбас сягнув довоєнного рівня промисловості.

До Другої світової війни 80 % соди, що вироблялася в Союзі, припадало на Донбас, а солі – 1/3. Поселення, що спочатку забудовувалися бараками й землянками ("шанхайки", "собачеївки"), які розміщувалися в основному вздовж річок, – поступово набували рис міських і зливалися в селища і містечка.

Оскільки Донбас у минулому мав вільнолюбне населення – козаків і вільних селян (кріпаччина тут проіснувала порівняно недовго),то цей район України відзначався високорозвиненою культурою, зокрема

мистецтвом, культовим будівництвом. Донбас не знає курних хат, тут житло будували часто з найціннішого дерева – з дуба.

Люди сюди приходили вже зі своїми місцевими традиціями, обрядами та звичаями. Особливостями побуту та народним убранням Донеччина схожа на Центральну Україну. Тут довго зберігалася жіноча сорочка, вишита білим по білому (так само, як на Полтавщині) та плахта. Багато одягу шилося з крамних коштовних тканин. Треба сказати, що художні вироби, на які були багаті Харків і Харківщина (одяг, тканини, кераміка), поширювались і на весь Донбас.

У часи перевороту 1917 р. український національний рух не залишив помітних слідів у цьому регіоні. Проте, у 20-х рр. засновуються гуртки "Просвіти", поширюються українські видання. В кінці 20-х рр. почалася українізація Донбасу: були засновані українські школи, Інститут народної освіти в Луганську, газета "Луганська правда", що виходила українською мовою. Етнографічна комісія досліджувала фольклор донецьких робітників. У 1926 р. в Луганську були створені Наукове товариство, головою якого став Сергій Грушевський – брат Михайла Грушевського, письменницька організація "Забой" і однойменний журнал. З 1932 р. почав виходити місячник "Літературний Донбас". З 1933 р., як і по всій Україні, на Донбасі починаються репресії, масові заслання і русифікація, сюди також прийшов голод.

На теренах цього краю діяли або народилися письменники: Г. Баглюк, В. Гайворонський, Б. Павлівський, Б. Іванів-Краматорський, К. Герасименко, М. Ледянко, А. Галан, В. Сосюра, Г. Стеценко та ін.

Двадцять років були для Донеччини чи не найскладнішими за все ХХ століття – це війна, голод, свавілля комуністичної влади, економічна та політична криза. Комуністи видушували продрозкладку всіма способами, застосовуючи "заручництво" (тоді так офіційно

називався цей метод) тощо. Природно, що громадська думка на селі була аж ніяк не на боці нової влади, це видно з документів, які свідчать про зростання бандитизму по селах, вбивства продагентів, приховування хліба.

Населення Донбасу складається з українців (50,7 %), росіян (43,6 %), греків (1,6 %), а решту становлять білоруси, євреї, татари.

Греки переселені в приазовські степи з Криму понад 200 років тому. Навіть за умов тоталітарного режиму вони зберігали національну самобутність, часом краще, ніж українці. Сьогодні культурно-мистецьке життя приазовських греків знаходить підтримку як з боку Греції, так і Української держави.

Якщо в 1926 р. на Донеччині було 3103 тис. чол., то в 1990 р. – 5343 тис. чол. З 1992 р. маємо зменшення кількості населення області на 20-30 тис. чол. щороку. Причини цього здебільшого такі, як і в усій Україні, але є і суто регіональні:

- старіння населення області;
- погіршення стану довкілля;
- з кожної тисячі новонароджених п'ятеро з'являються мертвими, 15 помирають на першому році життя, 27 мають аномалії розвитку, 60 народжуються недоношеними;
- порівняно з 1970 р., у 1991 р. загальна смертність збільшилась на 82,7 %;
- у зв'язку зі скороченням кількості робочих місць люди виїжджають у пошуках роботи.

За прогнозами, на 2010 р. кількість населення досягне рівня 30-х років.

Краєзнавство в Донбасі

У Луганську народився визначний письменник і вчений І. Даль (один із засновників Російського географічного товариства, автор чотиритомного тлумачного словника).

У приватній школі Христини Алчевської вчителював

Борис Грінченко. Він був засновником Товариства "Просвіта", автором чотиритомного "Словаря української мови", одним із співробітників та головним редактором російсько-українського словника М. Куманця та А. Спілки.

На Луганщині в селах Олексіївка та Михайлівка вчителювала С. Сухіна, яка поєднувала педагогічну роботу з краєзнавчою. Значний внесок у розвиток краєзнавства на Луганщині зробив український археолог С. Локтюшев, який теж був педагогом, очолював кафедру історії.

Краєзнавча тематика займає значне місце у творах письменників різних поколінь: В. Гаршина, В. Сосюри, Г. Довнара, В. Голобородька тощо; у наукових та краєзнавчих працях інших авторів.

Бахмутський край – басейн ріки Бахмут. Тут у 80-х рр. XIX ст. працює викладач духовної академії, майбутній видатний "літописець" Поділля Ю. Сіцінський. На межі XIX і XX століття у місті Бахмуті працював викладачем духовного училища майбутній майстер української поезії М. Чернявський.

На Луганщині працювали історик Л. Гайовий та професор-археолог В. Городців. На початку 1922-у 1923 рр. хрестоматійними стали публікації з освітньої справи Л. Ковалевського та з археології – С. Поктюшева.

У 1924 р. в м. Бахмуті (Артемівську) був заснований історико-краєзнавчий музей. З 1925 по 1938 рр. директором Артемівського краєзнавчого музею працював І. Часовников – відомий історик, який брав участь в експедиціях під керівництвом академіка Д. Яворницького.

На 30-ті рр. припадає початок краєзнавчої діяльності відомого нині в Україні патріарха краєзнавчої справи, автора 13 книжок та понад 300 дослідницьких статей – В. Замкового.

У роки Другої світової війни фашисти знищили краєзнавчий музей. Відновлений він був у 1962 р.

Артемівський державний історико-краєзнавчий музей налічує понад 10 тисяч одиниць основного фонду,

історичну бібліотеку, музей просто неба. У 70-ті рр. створюється густа мережа периферійних музеїв (перший був створений у м. Сіверську). Спілка краєзнавців краю нараховує на сьогодні понад 70 активістів. Тільки за останні три роки видано більше 10 книжок і 200 статей.

Великий внесок у краєзнавчу роботу зробив М. Альтер, який зібрав виняткового значення колекцію публікацій про Донбас, цінний картографічний матеріал. М. Колодязний веде пошук витоків поселень у Донбасі, зокрема в районі нинішньої Макіївки. Неоціненна заслуга у збереженні пам'яток побуту греків Приазов'я належить С. Теміру. О. Шевченко з с. Прилесне зібрав цінні зразки побуту селян Слобожанщини.

У Донецькому обласному краєзнавчому музеї зібрані сотні тисяч експонатів, влаштовано десятки експозицій - хронологічних і тематичних, щорічно видається 2-3 наукових збірники.

Один із центрів науково-краєзнавчої роботи міститься в Слов'янському педінституті. Його створив доцент В. Романко. Він видає спеціальну сторінку "Рідний край" у газеті "Донеччина".

Велику роботу з українознавства проводить в інституті В. Горбач – зав. кафедрою української мови та літератури Слов'янського педінституту, засновник центру наукових досліджень "Південна Слобожанщина", а також його учень С. Швидкий.

Щороку інститут готує загалом 500 українців. Останні роки допомогу у підготовці фахівців з україністики надає Кейс Віталій, професор з Нью-Йорка, родом з Дружківки на Донеччині. Він є співзасновником "Комітету допомоги школам Донбасу". На його кошти комплектується бібліотека української книжки, готуються до друку та виходять публікації, влаштовуються експедиції для дослідження традиційної культури Донеччини (автору цієї статті пощастило побувати у такій експедиції у грудні 1997 р. та у липні 1998 р.). Разом з науковими праців-

никами Центру фольклористики та етнології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського експедиція працювала у Слов'янському, Краснолиманському та ін. районах.

Під час нашого перебування на Луганщині та Донеччині всі, з ким довелось спілкуватися, - працівники навчальних закладів та закладів культури, селяни – нарікали на те, що їм мало уваги приділяють з центру, тобто із самої столиці, що рідко хто сюди заїжджає, щоб прочитати лекцію, не вистачає в бібліотеках книжок з україністики, не доходять українські газети, а на місцях газети українською мовою (на весь Донбас їх, кажуть, всього дві) виходять малим накладом і з великими перервами. Єдину інформацію про стан в Україні одержують завдяки радіо та телебаченню. Не виконується тут Закон про мову, не відкриваються українські школи. Проте депутати Верховної Ради усіх скликань, переважно комуністи і соціалісти, не дрімають і продовжують агітувати населення у своїх округах за союз з Росією, за повернення до Москви. Вони не гребують жодними методами.

На 90 відсотків донбасівці не знають ні історії України, ні історії Донбасу, не можуть дати оцінки сучасним подіям, урядові, і тим більше, не знають, що чекає їх у майбутньому.

... А Донеччина дала Україні таких видатних людей, випускника Донецького університету поета Василя Стуса (1938-1985 рр., народився на Вінниччині) та Олексу Тихого (1924-1984 рр., народився на хуторі Їжівка Донецької області). Обидва загинули в пермських концтаборах. Не витримавши цькування, наклав на себе руки викладач української мови в Донецькому університеті Іван Принцевський (1934-1974 рр.).

Один із засновників Гельсінської групи в Україні, відомий поет і правозахисник Микола Руденко з с. Юріївки Луганської області у 1960-1967 рр. разом з

Олексою Тихим відбував покарання в мордовських таборах.

Випускнику Донецького педагогічного інституту, видатному науковцеві Іванові Дзюбі (народився в с. Миколаївці Волноваського р-ну в 1931 р.) також довелося зазнати репресій.

Григір Тютюнник, один із найталановитіших наших письменників, у повоєнні роки певний час жив і вчився на Донбасі.

Поет і науковець з Луганщини Іван Світличний (1929 р. н.), родом з с. Половинкине Старобільського р-ну, карався 10 років (1972-1982) у таборах і 5 років (до 1987) на засланні. Його сестра, видатна громадська діячка Надія Світлична, відбула 4 роки мордовських таборів.

*Свободу не втікати з бою,
Свободу чесності в бою.
Любити те, що сам люблю,
А не підказане тобою.
Свободу за любов мою
Хоч і накласти головою,
А бути все ж самим собою, –
Не проміню на твою,
Ліврейську, жебрану, ледачу,
Вертку, заляпану, як здачу,
Свободу хама й холоуя.
Несу свободу в суд, за грати,
Мою від мене не забрати –
І здохну, а вона – моя.
("Моя свобода")*

Ці слова великого слобожанина Івана Світличного, гадаю, добре характеризують волелюбну вдачу корінних мешканців краю.

Джерела:

¹ Лаврів П. Історія Південно-Східної України. – К., 1996.

² Заставний. Українські етнічні землі. – Л., 1993.

Релігійна ситуація на Донеччині

Донецька область – це надзвичайно цікавий регіон, де не тільки співіснують, але і співпрацюють різні релігійні течії.

Станом на 1 січня 2007 року з правом юридичної особи діють 1433 релігійні організації, а саме: 1371 релігійна громада, 19 релігійних центрів і управлінь, 9 монастирів, 1 лавра, 21 місія, 1 братство, 11 вищих духовних навчальних закладів. При цьому ускладнення релігійної мережі продовжує зростати і в області нараховується 49 конфесійних напрямків.

96,2% всіх релігійних організацій області складають християнські конфесії. В області діють також 22 мусульманських, 18 іудейських, 10 буддійських релігійних організацій, 6 релігійних громад Міжнародного товариства свідомості Кришни, 4 релігійні громади Всесвітньої чистої релігії, 2 релігійні громади "Наука розуму" та по одній релігійній громаді РУН віри, Церкви Нового Єрусалима та індуїстського тантризму та Церкви Останнього Заповіту (віссаріонівні).

На Донеччині продовжують свою діяльність послідовники бахаїзму, Церкви Єднання (моністи), Саї-Баби, Трансцендентальної медитації (ТМ), Фалунь-Гунь, Церкви саєнтології, послідовників Ошо Радніша, Майстра Сія-Сіясвіт тощо, які поки що не вирішили питання набуття прав юридичної особи або зареєстровані як громадські організації та у своїх статутах уникають будь-яких згадувань про своє віровчення.

У Донецькій області офіційно зареєстровано 9 монастирів (6 – УПЦ, 2 – УГКЦ, 1 – УПЦ КП, 1 – буддійській) та 1 лавра (УПЦ).

Найбільш строкатою щодо конфесійних напрямків є картина у таких містах, як Артемівськ, Горлівка, Донецьк, Костянтинівна, Краматорськ, Макіївка, Маріуполь,

Слов'янськ, у Волноваському, Мар'їнському та Старобешівському районах.

Сучасна релігійна ситуація на Донеччині має певні загальноукраїнські риси, а саме:

- продовжується процес суспільної реабілітації релігій;
- посилюється роль релігій та церкви в усіх сферах суспільного буття;
- формується у громадській думці позитивне ставлення до релігійного феномену як важливої складової духовної культури;
- певна поляризація суспільства за конфесійною приналежністю;
- спалахи міжконфесійного протистояння та прояви нетерпимості на релігійному ґрунті.

Проблема релігійної толерантності в регіоні, питання миру і злагоди та об'єднання зусиль представників різних конфесій стали предметом постійного діалогу керівників і активних віруючих більшості церков та релігійних організацій Донецької області. З травня 2003 року в регіоні функціонує консультативно-неформалізована Рада церков та релігійних організацій Донеччини (координатор Ради – І.А. Козловський).

Але, на жаль, держава на регіональному рівні не завжди проводить в життя конституційні принципи рівності всіх релігійних організацій перед законом і створює певні переваги однієї церкви (а на Сході України це – УПЦ Московського патріархату) перед іншими.

Це не закріплене законодавчо нерівноправ'я має місце в реальній політичній практиці на місцях. Подібна фаворизація однієї церкви порушує не тільки основні принципи демократії і справедливості, але й виховує серед віруючих інших конфесій загрозливу недовіру до органів влади і до політики держави стосовно релігії і церкви.

В рамках проекту "Утвердження толерантності в українському суспільстві шляхом крос регіональних і

багатовимірних моніторинрів релігійних процесів" Центром релігійних досліджень та міжнародних духовних стосунків ДУІ і ШІ проводилися на Сході України дослідження, які виявили наступну картину.

Було опитано 857 респондентів з числа експертів, релігійних лідерів, активних членів церков та простих громадян (віруючих і невіруючих). І більшість з них – 85% – визначили наявність релігійної дискримінації, а 65% заявили про своє знання протегування з боку влади одній церкві – УПЦ МП. 43% респондентів на Сході України визнають сучасний стан релігійної свободи в Україні як проблемний. І до причин такого стану речей віднесли: домінування віруючих та ієрархів УПЦ МП та їх активне лобювання своїх інтересів через ЗМІ, органи влади та масову свідомість; небажання або невірну політику стосовно надання ефірного часу для релігійних організацій за винятком УПЦ МП; слабку інформованість населення щодо стану релігійної свободи; політизованість релігійних відносин; протегування з боку держави лише одній церкві – УПЦ МП, кризи українського православ'я; брак взаєморозуміння і любові тощо.

Для того, щоб не допустити подальшого міжрелігійного і державно-церковного непорозуміння та позитивно впливати на процес забезпечення стабільності всіх компонентів політичного, економічного і духовного життя в Україні, необхідно:

1. Об'єднати зусилля позитивно здорових сил різних релігійних конфесій. ідея духовного єднання, взаєморозуміння та толерантності в суспільстві має шанс на існування в тому випадку, якщо в її основу покласти тверде правове підґрунтя, враховуючі всі етнічні, духовні і ментальні особливості того чи іншого регіону країни.

2. Налагодження взаємовідносин між конфесіями має відбуватися на рівних правах, згідно з чинним законодавством, щоб у жодному разі не порушувати прав кожної зі сторін та не нав'язувати своїх поглядів.

3. Має бути відсутній політичний фактор, а зза основу покладений принцип дружнього спілкування і співпраці заради духовного та соціального блага всіх.

4. Держава повинна відмовитись від протегування будь-якої з релігійних організацій і активно розвивати конструктивний і плідний діалог з усіма суб'єктами релігійного життя країни.

Анастасія Пилипенко.

Традиції народної етнопедагогіки в житті сучасних українців

Вступ

Виховання дошкільнят — річ тонка й складна. Тут немає місця фальші, непослідовності, сусюканню, нещирості у взаєминах між батьками й дітьми. Народні приписи нещадні до «ножиць» у вихованні, тобто розходжень між словами і вчинками дорослих. Дитина не народжується моральною чи аморальною. Вона поступово стає такою залежно від того, в якому середовищі живе і яке дістає виховання. Ось тут перлини народної мудрості, батьківський приклад — велика сила у формуванні її моральності та інших складових особистості. Постулатом народної педагогіки є велике значення батьківського авторитету в родинному вихованні. Цей принцип не втратив своєї ваги і сьогодні: чим більшим є авторитет батьків для дитини, тим більше вони впливають на формування її характеру та поведінки. Сучасні діти поважають батька й матір вимогливих і справедливих, чуйних і стриманих, уважних до їхніх потреб та запитів, тактовних, ініціативних в організації різних корисних справ. А ті, в свою чергу, намагаються стати для своїх дітей найкращими і виховати їх гідними людьми, справа залишається тільки за тим, які методи для цього обрати, чи варто гнатися за закордонними новинками, чи довіритися

ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО ДОНБАС?	1
Лідія Орел Що ми знаємо про Донбас?.....	3
Ігор Козловський. Релігійна ситуація на Донеччині.....	13
Анастасія Пилипенко. Традиції народної етнопедагогіки в житті сучасних українців.....	16
Ірина Курбацька, Катерина Шереметьєва. Сучасні обереги мешканців Ясинуватої.....	43
Катерина Приходченко Народна медицина.....	53
Федір Куркчі, Олександра Куліненко Дитяча саморобна іграшка: замальовки до постановки питання	57
Віра Максим. Поховальний обряд сьогодення.....	68
Зігнаїда Гіленко. "Глечики" з села Благодатного	82
Євдокія Антонова. Ткацтво на Донеччині минувшина і сьогодення.....	86
Ірина Тішина. Народні картинки у збірці музею Народної архітектури та побуту с. Прелесне.	90
Раїса Мазоха. Марко Микитович Залізник	93
Феня Пустова., Володимир Березін. Життєвий та творчий шлях Василя Андрійовича Гайворонського ..	113
Олександра Куліненко. Федір Куркчі – майстер народної іграшки.	115
Валентина Козловська. Музика на полотні Людмили Огневої.....	121
Людмила Огнева. Музей просто неба	126
Людмила Огнева. Чи потрібна картинна міні-галерея в загальноосвітній школі?	132
Віктор Прокопчук. Чужі ідоли і святині та історичний етикет.....	135
Андрій Лемешенко. Борці за волю України	137
Ірина Курбацька, Антоніна Журавльова. Шляхи подолання сепаратистських настроїв (або "Навколо слів "бандерівець" і "москаль").....	144
ПРО АВТОРІВ	162

Науково-популярне видання

ДОНЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК

МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

"ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО ДОНБАС?"

Видання здійснено за фінансової підтримки
Союзу Українок Америки

Упорядник та редактор
Людмила Огнева

Оригінал-макет
Людмила Огнева

Підписано до друку . Формат
Ум. друк. арк. . Друк лазерний. Зам. № . Наклад
100 прим.

Віддруковано у друкарні "Норд Комп'ютер" на
цифрових лазерних видавничих комплексах Rank Xerox
DocuTech 135 і DocuColor 2060.

Україна, м. Донецьк, 83003, вул. Разенкова, 6,
Тел.: (062) 389-73-82, 389-73-86

